

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a sociální práce

Bakalářská práce

**KOMPARACE TEXTŮ PRACOVNÍKŮ CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ
V KONTEXTU PARADIGMAT A PŘÍPADOVÉ PRÁCE
SOUČASNÉ SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Vedoucí práce: Ing., Dr. Alois Křišťan, Th.D.

Autor práce: Otakar Štindl

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

2013

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47Sb zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

datum:

podpis studenta

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce p. Ing., Dr. Aloisi Křišťanovi, Th.D., SDB za vedení mé bakalářské práce, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Spolu s tím děkuji pracovníkům archivu Církve československé husitské, jmenovitě Mgr. Martinovi Jindrovi a Mgr. Vladimíru Červenému za zapůjčení materiálů. Také děkuji sestře jáhence Mgr. Marii Heřmanové za zapůjčení materiálů a duchovní podporu.

OBSAH

ÚVOD	- 5 -
1. VZNIK CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ A POČÁTKY JEJÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE - 7 -	
1.1 VZNIK CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ	- 7 -
1.2 POČÁTKY SOCIÁLNÍ PRÁCE CČS	- 8 -
2. OBSAH VYBRANÝCH TEXTŮ VE VZTAHU K SOCIÁLNÍ PRÁCI	- 10 -
2.1 BERTA MILDOVÁ – BÍLKOVÁ	- 10 -
2.1.1 Berta Mildová – Bílková: Malá rukověť sociální práce	- 11 -
2.1.2 Berta Mildová - Bílková, Slovo sociální pracovnice k dospívající mládeži	- 19 -
2.2 VLADIMÍR LENC: JDI I TY A ČIŇ STEJNĚ	- 22 -
3. KOMPARACE TEXTŮ V KONTEXTU PARADIGMAT SP SOUČASNOSTI.. - 31 -	
3.1 DEFINICE POJMŮ	- 31 -
3.1.1 Terapeutické paradigma	- 32 -
3.1.2 Reformní paradigma	- 32 -
3.1.3 Poradenské paradigma	- 32 -
3.2 PRINCIP PARADIGMATU V PŘEDSTAVENÝCH TEXTECH	- 33 -
ZÁVĚR	- 37 -
POUŽITÉ ZDROJE	- 38 -
Literatura	- 38 -
Internetové zdroje	- 39 -
ABSTRAKT	- 40 -
ABSTRACT	- 41 -

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si stanovil „Komparace textů pracovníků Církve československé v kontextu paradigmat a případové práce současné sociální práce.“.

Pro výběr tohoto tématu jsem se rozhodl z několika důvodů. Především z uvědomění si faktu nedostatečného povědomí ze strany veřejnosti o přínosu Církve československé husitské (dále jen CČSH) pro sociální práci. V průběhu svého studia na Teologické fakultě Jihočeské univerzity jsem se nesetkal s informacemi týkající se sociální práce a diakonií, které byly zřízeny a spravovány za podpory CČSH.

Inspirací mi bylo též několik akcí, které pořádaly diakonie CČSH pro osoby se zdravotním postižením a bohoslužby této církve. Pobyty, kterých jsem se zúčastnil, mají dle mého názoru velký přínos pro osoby se zdravotním postižením, a proto považuji za špatné, že se o aktivitách této církve v oblasti sociální práce tak málo hovoří. Při psaní své práce jsem vycházel z materiálů, které mi zapůjčil archiv CČSH a náboženská obec Kremže.

Cílem mé bakalářské práce je představit vybrané spisy členů Církve československé (dále jen CČS) z 1. poloviny 20. století ve vztahu k paradigmatům soudobé sociální práce. Tyto spisy, přestože nejsou známy pro současnou valnou společnost sociálních pracovníků, a to včetně pracovníků pracujících v diakoniích Církve československé husitské, mohou být určitým vzorem při práci s klientem, přestože některé informace a znalosti jsou jistě obohaceny modernějšími poznatky či vyloučeny. Tyto spisy jsem si vybral na doporučení jáhenky mé náboženské obce a historika Církve československé husitské, Mgr. Jindry.

V úvodní části práce seznámím čtenáře se vznikem této církve a její sociální činností v prvopočátku, jak se vyvíjela. Následně představím již zmíněné tři důležité spisy, na něž je zaměřena tato práce. Po představení těchto textů je závěrem stručně porovnám s paradigmaty známé ze současné sociální práce, přičemž mým cílem je zjistit, zda tyto texty obsahují některé nadčasové prvky společné pro současnou sociální práci. Okrajově se dotknu i případové sociální práce, která byla pro tehdejší sociální práci Církve československé charakteristická.

Rád bych, aby má bakalářská práce pomohla vyzdvihnout povědomí o přínosu CČSH v sociální práci a aby se zvýšil zájem veřejnosti a pracovníků v sociálních službách o dění a přínos církve pro sociální oblast.

CČSH se již od svého založení angažovala v sociální problematice, a to i přes nepřízeň společensko-historické situace celého 20. století, tj. v období 2. světové války

a čtyřicet let vlády komunistického režimu. Po roce 1989, kdy došlo k uvolnění společensko-politických poměrů, se CČSH znovu zapojila s velkým úsilím do sociálního dění. Kromě vydávání publikací a článků, které se věnují sociální oblasti, založila církve ve všech koutech republiky diakonie, které jsou nápomocny osobám se zdravotním postižením, seniorům a dalším lidem, kteří se nachází ve špatné sociální situaci.

1. Vznik Církve československé a počátky její sociální práce

1.1 Vznik Církve československé

Oficiální vznik Církve československé se datuje ke dni 8. ledna 1920, kdy se sešel v Praze na Smíchově klub reformních kněží a učinil krok k založení nové „vlastenecké“ církve, nezávislé na římskokatolické církvi. O založení nové církve se Čechoslováci dozvěděli prostřednictvím provolání „Národu československému“ datovaného 10. ledna 1920, které bylo následujícího dne předneseno v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze.¹

O vzniku a počátcích CČSH můžeme najít zmínky v publikaci *Portrét Církve Československé husitské*. Důvody k jejímu vzniku můžeme nalézt v latentní krizi počátku 20. století, jenž spočívala v pochybách o stanoviscích a rozhodnutích I. Vatikánského koncilu. Jako projev modernismu byly papežem odmítnuty pochyby o papežské neomylnosti, o nedostatku víry katolické církve v biblický odkaz a důvěryhodnost postojů církve k tehdejší společenským otázkám a problémům apod.²

K CČS se v prvním roce její existence hlásilo již přes 200 000 věřících. Z tohoto údaje je patrné, že o nově vzniklou „národní“ církev byl značný zájem. Ze sčítání občanů tři roky po válce, v roce 1921, bylo zjištěno, že církev má přes půl milionu členů. I přes hojný nárůst nově příchozích členů bylo třeba učinit ještě mnoho práce, a to především po organizační a právní stránce.³

V prvopočátcích nově vzniklé Československé republiky si československá společnost uvědomila významy pojmů demokracie a svoboda. Svobodu občané spatřovali v zastupitelské demokracii a na stejném principu si představovali také fungování nově vzniklé církve.⁴ Lze tedy usuzovat, že nově vzniklá církev na svých sjezdech - a to jak prvotních, tak i pozdějších - diskutovala nejen o otázkách svého působení, ale i o otázkách společensko-sociálních, které byly církvi blízké, neboť její členové vedle bývalých katolických duchovních byli střední a nižší společenské třídy.

¹ *Stručná historie* [online], [cit.2013/11/2] Dostupné na <http://ccsh.cz/view.php?id=18>

² SALAJKA, M. *Portrét církve československé husitské*. Praha: Edice Blahoslav, 2007, s. 27.

³ Činec, F.: *K náboženské otázce v prvních letech naší samostatnosti 1918 – 1925*. Olomouc 1926, s. 29

⁴ *Církev československá husitská. 90 let Církve československé husitské*, Praha 2010, s. 32.

Společensko-sociální problémy byly pro první světové válce velmi aktuální záležitostí pro celou - i nekřesťanskou - společnost.

První prezident Československé republiky, Tomáš Garrigue Masaryk, členem CČS nikdy nebyl, přestože si uvědomoval nutnost reformy římsko-katolické církve, a to především oproštění se od jejího dogmatismu a přizpůsobení se nové době a společenským změnám.⁵

Ve spisu *T. G. Masaryk a my* vydaném radou starších náboženské obce CČS v roce 1946 v Praze najdeme úvahy o náboženství, které jsou blízce spjaty s představami CČSH o podobě církve a náboženství. Podle Masaryka má být nová církev oproti minulosti nikoli teokratická a aristokratická jako tomu bylo v dobách minulých, ale má být dále demokratická: „*Vědou a filosofií dospíváme k náboženskému demokratismu, k náboženské a tím i politické a sociální rovnosti*“. Nová církev, má být dle Masaryka také sociální: „*(...) dnes je třeba myslit sociálně, každému národu je třeba pamatovat na ty ohromné masy, které nemají chleba. Jaké je to náboženství, které slouží jen těm bohatým, pánům, ať jsou to kapitalisté nebo monarchové? (...) Žádáme skutečnou rovnost, rovnost před Bohem, rovnost před lidmi*“.⁶

Nově vzniklá církev si Masarykova slova uvědomovala a vedle lásky k bližnímu mohly být také jedním z motivů pro úvahu a realizaci sociální práce vykonávané členy CČS a budoucí CČSH.

K doplnění názvu pro církev charakteristickou – „husitská“ - došlo na VI. sněmu v roce 1971.⁷

1.2 Počátky sociální práce CČS

Každá církev se může - a také tak povětšinou činí - angažovat na poli sociální práce (dále jen SP). Činí tak skrze zřizování sociálních zařízení pro sociálně potřebné, zřizování církevních škol či dobrovolnických iniciativ. Konala tak i CČS, která projevovala snahu o zapojení se do řešení sociálních problémů hned po svém založení, která mimo budování zařízení zabývajících se sociální činností nabádala své členy, aby byli aktivní v tomto směru ve vztahu k bližním.

⁵ HANUŠOVÁ, K.: *T. G. Masaryk a Církev československá*. Diplomová práce, České Budějovice, PF JČU 2012, s. 59.

⁶ Rada starších náboženské obce církve československé v Praze 12. *T. G. Masaryk a my*, Praha 1946, s. 25.

⁷ Stručná historie [online], [cit.2013/11/2] Dostupné na <http://ccsh.cz/view.php?id=18>

Rok od založení CČS, 8. a 9. ledna 1921, byl realizován první valný sjezd delegátů jejich náboženských obcí. V rámci tohoto sjezdu byly sestaveny pracovní odbory a mezi nimi i odbor Ústředí sesterského sdružení žen v CČS. Úkolem sesterského sdružení, které bylo zřizováno při každé náboženské obci, bylo především pomáhat po sociální stránce potřebným spolučlenům církve. Pracovnicemi v tomto sdružení byly ženy a dívky CČS, které se chtěly spolupodílet na pomoci a napomáhaly ostatním členům v jejich sociální situaci. Náplní jejich práce byla především péče o chudé či opuštěné anebo zanedbané děti, a to skrze sbírky mezi členy. Děti pocházející z nuzných poměrů a trpící podvýživou byly často posílány do zotavoven, na letní pobyty, do léčeben anebo i mezi příslušníky církve žijící na venkově. Vyjma možností zdravotní „rehabilitace“ byly pro děti pořádány i vánoční nadílky. Tyto nadílky se však konaly nejen v období Vánoc, ale i během roku, dle potřeby.

Později se dospělo k rozhodnutí o zrušení Ústředí sesterského sdružení a i sesterského sdružení náboženských obcí. Jejich úlohu převzaly charitativní a sociální odbory, které byly zřízeny při radách starších.⁸

Na základě výnosu ministra vnitra číslo 59.060/33-6 ze dne 27. 9. 1933 bylo na valné hromadě v roce 1933 ustanoveno Ústředí sociální práce CČS. Tak vzniklo organizační ústředí pro sociální odbory náboženských obcí (SONO), které do té doby fungovaly samostatně jako odbory rady starších při konkrétní náboženské obci. Tak bylo dosaženo systematictější sociální práce v jednotlivých náboženských obcích a diecézích. Předsedkyní Ústředí sociální práce se stala Aurelie Procházková, manželka druhého patriarchy, která vyjma organizačního talentu měla i možnost kontaktů s představiteli různých organizací. Její pravou rukou co se týče organizační a i ostatní práce byla Berta Mildová-Bílková, dcera významného českého sochaře Františka Bílka.⁹

⁸ ČERMÍNOVÁ, A. *Sociální práce CČSH do roku 1950*, absolventská práce, Praha: Husův institut teologických studií, 2008, s. 17-18.

⁹ Tamtéž, s. 19.

2. Obsah vybraných textů ve vztahu k sociální práci

Sociální činnost v době meziválečné i poválečné vykonávaná členy CČS byla velmi aktivní. Ačkoliv její členové nesepisovali rozsáhlé publikace týkající se sociální práce, přispívali však do periodika vydávaného CČS pod názvem Český zápas. Příspěvky většinou shrnovaly uplynulou práci, byly výzvou či návodem, jak působit na poli sociální práce. Příspěvateli byli nejen duchovní, ale i sociální pracovnice a laici. K tomuto zjištění jsem dospěl díky archivu CČSH, který mi poskytl možnost nahlédnout do vydání Českého zápasu, a to od doby vzniku CČS až po rok 1948.

Pro analýzu textů do své bakalářské práce jsem vybral texty, o nichž si myslím, že mají i dnes v oblasti sociální práce svůj smysl. Na tomto místě se také jeví jako vhodné představit život autorky vybraného textu.¹⁰

2.1 Berta Mildová – Bílková

Berta Mildová - Bílková byla dcerou významného českého sochaře Františka Bílka. Narodila se 6. května 1905. Po ukončení dívčí školy vystudovala školu se sociálním zaměřením, přičemž studia absolvovala i v Anglii. Je tak možné domnívat se, že získala představu o rozdílnosti v sociální práci mezi Spojeným královstvím a její vlastí. Sociální práci zasvětila svůj následující život.

V roce 1929 vstoupila do manželství s Ing. dr. Bohuslavem Mildou. Manželství však nebylo šťastné a Mildová směřovala svůj další život více prokřesťansky a službě svým bližním.

V roce 1936 se po smrti Aurelie Procházkové ujala předsednictví v čele Ústředí sociální práce CČS. V čele této organizace působila Mildová-Bílková až do roku 1948, kdy nástupnická vláda pod vedením komunistické strany začala radikálně omezovat činnost odborů sociální péče CČS, až došlo v následujících letech k úplnému rozpuštění nejen těchto odborů.

Berta Mildová - Bílková byla častou příspěvatelkou do Českého zápasu, ale vydala i několik brožurek vztahujících se k sociální práci či psala předmluvy k výročním zprávám. Pro potřebu své práce jsem vybral dva její texty, které lze vztáhnout k sociální práci v současnosti.

¹⁰ JINDRA M, *Berta Mildová – Bílková, Český zápas*, ročník 90, číslo 39, s.3.

2.1.1 Berta Mildová – Bílková: Malá rukověť sociální práce

Jedná se o publikaci z dubna roku 1937 vydanou v Edici „Akce církevní spolupráce, Živá církev“.¹¹ Publikace oproti spisu „Slovo sociální pracovnice k dospívající mládeži“ (viz níže) není psaná formou směřující ke konkrétnímu chování, ale je spíše určitým vodítkem/ návodem, jak fungovat v pozici sociálního pracovníka v tehdejší Sociálním odboru konkrétní náboženské obce (SONO).

Přestože je dokument napsán pod hlavičkou předsedkyně Ústředí sociální práce CČS – Berty Mildové – Bílkové, přispěli do něho dva autoři: významný biskup CČS František Maria Hník úvodem dokumentu a sociální pracovnice CČS Marta Makariusová seznamující se sociálním pojištěním v tehdejší době. V následujícím textu představíme tyto příspěvky podrobněji.

Úvod – F. M. Hník

František Hník v úvodu spisu poukazuje na skutečnost vzrůstajícího počtu členů CČS v době vzniku tohoto materiálu. Přestože tento nárůst označuje za radostný zjev a o věrnosti členů nepochybuje, upozorňuje, že další rozkvet Československé církve není možný „*bez houževnatého přičinění všech údů církevního společenství*“ (str. 3). CČS dle jeho slov klade důraz na praktické křesťanství, tzn. na naplňování morálních cílů evangelia ve všedním životě oproti leckterým starším církvím, jejichž víra je založena na dogmaticnosti. Církev československá od takovýchto tradičních praktik upustila, zamítla hierarchii a zavrhl magičnost v bohoslužbě. Namísto této okázalosti postavila svůj základ na Ježíšově dvojedinému příkazu lásky k Bohu a lásky k bližnímu. Tato církev nechce fungovat na základě „panovačnosti“ a sobeckosti v sebe samu. Jejím cílem je pouze služba Bohu a rozmach milosrdného bratrství mezi lidmi. Na základě této „jednoduchosti“, jak tvrdí Hník, lze stavět křesťanskou církev. Je pouze otázkou, zdali uvedeme Kristův příkaz lásky do svého jednání. Oslňující křesťanství může ohromovat krásou svých obřadů, zdobenými rouchy a monstrancemi, avšak křesťanství ježíšovské nelze ničím „pozlátkovým“ nahradit. Složení CČS v době vzniku tohoto dokumentu bylo složeno z větší části především ze členů pocházejících ze sociálně slabších vrstev a to bylo také příčinou k uskutečňování křesťanství z praktického hlediska. Tehdejší společenská situace byla příležitostí k osvědčení

¹¹ BUTTA, T. a kol. *90 let CČSH 2010*, LÍBALOVÁ, O.; ZIMMERMANNOVÁ, H. *Historie sociální práce v CČS(H)*. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH, 2010, s. 232.

praktického křesťanství. Hník apeluje na nevymluvnost chudoby, které nám může být zábranou k napomáhání druhým. Sociální práci v tehdejších náboženských obcích považuje za samozřejmost. Chudoba a nouze, a to především s narůstající měrou, je důvodem k obětavé pomoci - a jak dodává - „bližší boží pomoci“ (str. 6).

Organizací pro praktikované křesťanství v tehdejších náboženských obcích byly sociální odbory spadající pod Ústředí sociální práce. Sociální práce však nebyla záležitostí pouze tohoto odboru. Dle Hníka máme jako věřící zodpovědnost za všechny. Vyzývá nás k boji proti lenosti a pověře, že sociální práci lze vykonávat z peněz, které zůstanou v lepších časech. V tehdejší době se ještě stavěli sbory a s tím byly spjaty finanční náklady. Sociální práce však není pouze otázkou finanční, ale především otázkou milujícího srdce, tvrdí Hník. Jak píše, sociální práce je v první řadě o výchově: výchovou ke zdraví, a to i ke zdraví duševnímu, výchovou pro mír a sociální spravedlnost.

Hník na konci svého úvodu předkládá praktický podnět k výkonu sociální činnosti. Především si mají členové sociálního odboru konkrétní náboženské obce opatřit spolehlivý přehled o sestřích a bratrech své náboženské obce a v jejím obvodu, kteří určitým způsobem strádají po sociální stránce. Dále jim mají pomoci radou, na jaký institut sociální péče se mají obrátit, či je mají podpořit v rámci svépomocných akcí. Varuje však před finanční pomocí, kterou nemají darovat vůbec či v pouze nejnutnějších případech. Tito pracovníci se mají připravovat na zimní období, kdy je třeba připravit stravovací a ošacovací akce, a to zejména pro dobro dětí, které mají nezaměstnané rodiče. Vybízí pracovníky k samostudiu odborné literatury a přednáškám.

Svůj příspěvek ukončuje slovy: „Co platno člověku“, viz Evangelium podle Lukáše: „*Jaký prospěch má člověk, který získá celý svět, ale sám sebe ztratí nebo zmaří?*“¹² Má tím na mysli to, že skrze nezištnou službu bližnímu svému, ve jménu Ježíšově, napomáháme utvářet i osud své vlastní duše.¹³

Přehled hlavních institucí sociálních a sociálně zdravotní péče: B. Mildová - Bílková

Autorka zde představuje seznam hlavních institucí sociální péče v Československé republice, jenž měl být nápomocný sociálním pracovníkům. Zahrnuje seznam zařízení

¹² Bible. Český ekumenický překlad. 17. vydání (4. opravené vydání). Praha: Česká biblická společnost, 2008. Nový zákon s. 92.

¹³ BÍLKOVÁ, B M. *Malá rukověť sociální práce*, Praha: Edice Blahoslav. 1937, vydalo Ústředí sociální práce církve československé, Praha., s. 3-9.

sociální a sociálně-zdravotní péče, jak veřejné, tak i soukromé, včetně seznamů jejich odborů.

Hlavní radou, jenž autorka uděluje, je, aby pracovníci byli schopni naučit se „vidět pravou bídu“, jež nevolá o pomoc a podobně jako Hník (viz výše) varuje před darováním peněz – formou milodaru, neboť kazí charakter. Též pracovníkům klade na srdce, aby pečlivě zkoumali své případy, neboť aby z omezených financí, jež měli k dispozici, bylo napomoženo těm, kteří to nejvíce potřebují. Při styku s případem – *sociálně slabým*, by měl sociální pracovník vést opatrně a vhodně rozhovor, aby svým soucitem jedince neranil, ale též musí být schopen odzbrojit manipulativnost a drzost ze strany případu. Je třeba najít přiměřený směr pomoci a též pracovat s láskou.

Mildová-Bílková uvádí „*Hlavní typy sociální slabosti*“ – tzn. osoby závislé na pomoci druhých:

- a) **Přirozené:**
 - 1. Těhotná a rodička
 - 2. Dítě
 - 3. Starý člověk“
- b) **Zvláštní:**
 - 1. Abnormální dítě – nemocné, mrzáček, slepé, hluchoněmé, slabomyslné, mravně vadné
 - 2. Dítě podvyživené, ohrožené tuberkulosou, týrané
 - 3. Dítě osiřelé nebo opuštěné
 - 4. Mladistvý provinilec
 - 5. Mladistvá prostitutka
 - 6. Nezaměstnaný
 - 7. Tuberkulosní
 - 8. Pohlavně chorý
 - 9. Nemocný, zejména stížený zhoubnými nádory (rakovinou)
 - 10. Propuštěný vězeň
 - 11. Nevidomý, zmrzačený, hluchoněmý, slabomyslný, choromyslný
 - 12. Alkoholik
 - 13. Člověk, který se ocitl z nějaké příčiny nezaviněně bez prostředků

Dále je uveden seznam organizací, které se věnují sociální práci, pro potřebu této práci však není nutné je zde představovat, jelikož dnes existují jiné instituce, byť převážně fungují na stejném principu.¹⁴

Po zmíněném seznamu následuje kapitola: „Praktické pokyny pro Sociální odbory náboženských obcí církve československé.“ V této kapitole Mildová-Bílková předkládá instrukce, jak postupovat při styku s konkrétním sociálním případem, které byly představeny již v předchozí kapitole.

V úvodu kapitoly autorka seznamuje okrajově s prací Sociálních odborů náboženské obce (SONO), jenž se řídí dle duchovních zásad CČS, tj. především praktickým křesťanstvím. V SONU se pohybují členové náboženské obce řídicí se efektivní blíženeckou láskou, jsou si vědomi toho, že nestačí pouhé darování peněz v naději, že budou pomoci. Jde jim především o konkrétní a stálou pomoc sociálně slabým. Ve výboru SONA vykonávají svou obětavou činnost především lidé osvícení, pozorní vůči svému okolí spadající pod určitou náboženskou obec, v níž působí a informují SONO o bratrech a sestřích a jejich dětech v případě, že se ocitnou ve špatné sociální situaci.

Při práci s konkrétním sociálně slabším spolučlenem církve je třeba vyšetřit jeho situaci, v níž se ocitá, pakliže to nečinila některá ze spolupracujících organizací. V prvé řadě je především třeba zjistit jméno jedince, jeho bydliště, věk, profesi, rodinný stav a eventuálně i další členy rodiny. Dle případu je dobré si také povšimnout podivných rysů, které mohou vést k nalezení vhodného postupu pomoci (rodinné vztahy, charakterové vlastnosti, zdravotní stav, majetkové poměry aj.). Vyjma sdělení vyšetřovaného je třeba také znát mínění osob z jeho okolí, ať už je to zaměstnavatel, pedagog či lékař apod. Jednotlivec totiž jinak jedná ve svém přirozeném prostředí oproti tomu, když se sám dostává za pracovníkem, anebo v komunikaci se svými známými.

O každém vyšetřovaném, jenž se stal objektem péče, je nutné vést pečlivou zprávu, která slouží pro práci i jiným institucím zabývajících se oním jedincem.

V další části Mildová-Bílková ve stručnosti uvádí, jak se má postupovat při vyšetřování a práci s nejběžnějšími případy v době sepsání spisu:

a) Přirozené typy: 1. Těhotná, rodička. – Při zkoumání stavu především zjišťujeme rodinné, majetkové a bytové poměry, v nichž budoucí matka žije. Těhotná je odeslána k lékařskému vyšetření do poradny ochrany matek, kde se určí, zdali má být přijata

¹⁴ Tamtéž, s. 10-11.

do *útulku pro rodičky*, porodnice či nemocnice. Dále je zde doporučeno pro normální případy rodiček, jenž rodí v domácím prostředí za asistence porodní „báby“, co nutné si mají pořídit pro porod a hygienu pro dítě. Tyto materiály se dají pořídit z darovaných zachovalých věcí a půjčit je rodičkám, nemajícím prostředků na jejich pořízení. Za cenné považuje i radu ohledně přípravy jídla pro dítě.

2. *Dítě*. – Pracovník se stará o to, aby matka docházela s kojencem do poradny pro matky a děti a aby byla informována o správném ošetřování a vyživování dětí. Zaměstnaná matka má dítě umisťovat do jeslí nebo k lidem, k nimž může chovat důvěru, že se o dítě postarají, zatímco ona bude v práci. Starší dítě má být umístěno v mateřské škole. Dítě školou povinné má řádně docházet do školy. Za nápomoci duchovního či učitele náboženství získá SONO vědomí o dětech navštěvující školu v rámci své náboženské obce a postará se o to, aby dítě po škole navštěvovalo *školní útulek*, kde může pracovat na domácích úkolech či si pohrát namísto trávení volného času v bytě či na ulici.

3. *Starý člověk*. – Na základě žádosti o pomoc v nouzi ze strany starého spolučlena církve, SONO v první řadě zjistí, z jakého důvodu nebyl člen pojištěn a jaký vztah k němu chová jeho nejbližší rodina a domovská náboženská obec či zda si situaci, v níž se nalézá, díky své odmítavosti způsobil sám. Spory v případě by mělo SONO napravit skrze duchovního a opuštěné či v jiné situaci se nacházející starce podpořit skrze nezbytné věci či potravinami. Spolu s tím se je může pokusit umístit v „chudobincích“, pokud jsou nemocní, tak v „chorobincích“. Na staré členy však SONO nesmí zapomenout ani o Vánočních svátcích a pro chudé uspořádat štědrovečerní večeři, případně je obdarovat i teplým oblečením. Do chorobinců by měl zástupce SONA donést alespoň vánoční výslužku.

b) Zvláštní typy: 1. *Abnormální dítě*. – Pokud je dítě onemocněné vleklou nenakažlivou nemocí („*srdeční, ledvinové apod.*“), je třeba obeznámit se s prostředím, v němž dítě žije, zda je prostor dostatečně větrán, má-li dítě vlastní postel, je pod lékařským dohledem, jaký k němu má rodina vztah a jestli má možnost dobrého stravování.

Dítě, které onemocnělo nakažlivou nemocí, je třeba umístit do nemocnice a vydesinfikovat prostředí bytu i školy, do níž dítě dochází. Uzdravené dítě by mělo jednou za čas docházet do ozdravovny a být řádně živeno.

U nemocných žijících v chudobce je třeba zajistit lékařský materiál. Je důležité, aby členové SONA navštěvovali zdravotnické kursy.

Pokud se v náboženské obci nalezne „mrzáček“ duševně zdravý, musí SONO vyvinout snahu ve spolupráci s Okresní péčí o mládež o jeho umístění v ústavu pro výchovu „mrzáčků“ a případně se pokusit o zhotovení umělé končetiny či jiné ortopedické pomůcky.

Podobně nevidomé či hluchoněmé dítě musí být umístěno do ústavu pro něj specializovaného, který mu pomůže naučit se specifické komunikaci s okolním světem (Braillovo písmo, znaková řeč).

V případe lehčích případů „mravně vadných dětí“, na které by měl upozornit SONO učitel náboženství, lze chování dítěte napravit rozhovorem s rodiči. Oproti tomu u těžších případů je třeba jedince umístit do výchovného ústavu, kde je mu poskytnuta i možnost vyučení se řemeslu.

U mladistvých delikventů si vyšetřující všímá v rodině mladistvého všech možných okolností mající špatný vliv na dotyčného, jako jsou nedostatečná péče po zdravotní, výchovné a sociální stránce. Tyto všechny faktory následně poslouží soudu pro stanovení trestu.

Zanedbávaným dětem žijícím např. i ve vlhkých či přelidněných prostorech musí SONO věnovat pozornost pro zlepšení jejich životních podmínek. U týraných dětí by SONO mělo zajistit jejich převzetí a ve spojení s Okresní péčí upozornit rodiče anebo pěstouny na riziko odnětí potomka. Pakliže toto upozornění nebude bráno v potaz, je nutné předat celou záležitost k soudu ve věci odebrání dítěte.

Děti, které ztratí rodiče či jsou rodiči opuštěny a nemají jiné příbuzné, kteří by se o ně postarali, je nutné umístit v rodinách pěstounů či v dětských domovech.

U nezaměstnaných mladistvých i dospělých napomáhá SONO při hledání zaměstnání a kontroluje, jestli jim je správně vyplácena podpora v nezaměstnanosti.

Pomoc pohlavně nemocným je náročnější, jelikož jim v poskytnutí pomoci překáží stud a lékařské tajemství. V tomto směru může SONO nejúčinněji působit preventivně, a to formou přednášek o pohlavních chorobách. SONO požádá duchovního, aby v rámci bohoslužby pohovořil o sexuální zdrženlivosti a ovládnání pudů.

Osoby, jež opustily věznice, v nichž byly ve výkonu trestu, SONO nepovažuje za lidi hodné zavržení, je jim nutné navrátit zpět jejich důvěryhodnost a napomoci k navrácení do spořádaného života. Pohrdání ze strany rodiny a okolí, v němž propuštěný žije, vede opět do špatnosti anebo k myšlenkám na spáchání sebevraždy.

S alkoholiky, a to především s mladými alkoholiky, pracuje SONO zejména formou přednášek.

S chudým člověkem, jenž se ocitl nezávině bez peněz k živobytí a požádá SONO o pomoc, se pracuje na podobném principu jako se starým člověkem. V první řadě se zjistí, zda si skutečně situaci dotýčný nezávinil sám svým jednáním, dále jeho členství v náboženské obci, vznik chudoby, v níž se ocitl, jestli vyvíjí úsilí o vyřešení vzniklé situace a podobně jako u starého člověka, zda vůči němu plní svou povinnost jeho rodina či náboženská obec. Pakliže jsou důvody oprávněné pro poskytnutí pomoci, vypomůže mu SONO darováním oblečení, potravinami či možností výdělků. Nikdy se však nedávají peníze. Spíše se uhradí náklady důležité pro živobytí a postará se o děti.¹⁵

Sociální pojištění – M.Makariusová

V poslední kapitole dokumentu „Malá rukověť sociální práce“ představuje sociální pracovnice ČČSH Marta Makariusová 4 druhy sociálního pojištění, které byly v té době zákonem povinné.

1. oddíl - Pojištění v případě nemoci: pojištění, jak uvádí autorka, vzniklo již v roce 1888 v zemích bývalého Rakouska-Uherska. Pod tento zákon spadají všichni zaměstnaní na základě dohodnutého pracovního poměru, ale i učňovského či služebního. V případě onemocnění pojištěnce je pojišťovna povinna mu poskytnout podporu dle typu onemocnění:

a) Pomoc v nemoci: tzn. právo na lékařskou pomoc, na léky či pomůcky, ale také umístění v nemocnici a je-li třeba, tak i možnost léčby v odborných zařízeních. Maximální délka poskytnutí nemocenské péče je jeden rok a to od počátku nemoci a v průběhu nemoci. Spolu s tím získává pojištěný i právo na ošetřování členů své rodiny a to: „a) manželky/ manžela; b) dětí manželských i nemanželských, osvojenčů, schovanců do věku 17 let; c) starších dětí, vnuků a rodičů, kteří s pojištěncem žili ve společné domácnosti alespoň po dobu 6 měsíců, než nastal pojistný případ (onemocnění).“

b) Nemocenská: pakliže není v moci pojištěného z důvodu nemoci pracovat, od čtvrtého dne pracovní neschopnosti obdrží nemocenskou podporu, a to ve výši od 2.70 do 24 Kč tehdejší měny a dle třídy, v níž je zařazen. Tyto třídy, jichž bylo deset, byly určovány na základě denního výdělků. Kdy např. v roce 1919 byl plat horníka 155-600Kč měsíčně kdy záleželo na typu práce a oproti tomu měl „obyčejní zaměstnanci

¹⁵ Tamtéž, s. 44-59.

135-260Kč měsíčně. Zatímco v roce 1929 byl plat např. dělníka 510-590 Kč za měsíc oproti tomu plat úředníka cca 1360 Kč měsíčně.¹⁶

c) Pomoc v mateřství: pojištěné ženy a manželky pojištěných mají nárok na pomoc porodní asistentky, v případě nutnosti se zajistí i lékařská pomoc. Pojištěným ženám, jež byly v posledních 12 měsících alespoň 180 dnů pojištěny, se poskytuje 6 neděl před a po porodu finanční podpora rovná nemocenskému, pokud však pojištěná nevykonává námezdní práce. Pakliže pojištěná žena ještě své dítě sama kojí, dostane rovněž příspěvek na kojení, a to ve výši poloviny nemocenského po dobu 12 týdnů po porodu.

d) Pohřebné: při úmrtí pojištěného získá rodina pohřebné k zaplacení pohřebních nákladů částku ve výši 150. - až 1080,-. Za příslušníka rodiny od 60,- do 250,-Kč měsíčně.

Aby mohla nemocenská pojišťovna naplňovat svoji úlohu, vybírá pojistné příspěvky od 6,20,- do 56,- Kč měsíčně. Polovinu platí zaměstnavatel a další polovinu zaměstnanec. Plné pojistné platí zaměstnavatel za zaměstnance, který nedostává finanční mzdu, nýbrž mzdu v naturáliích. Za placení a odvádění příspěvků ručí zaměstnavatel, kdy je zákonem stanovena šestidenní lhůta k přihlášení pojištění zaměstnance.

2. oddíl - Invalidní a starobní pojištění: pojištění, které začalo platit od 1. 7. 1926. Autorka toto pojištění označuje za pojištění „dělnické“, neboť se vztahovalo na osoby živící se manuální prací ve věku od 16 do 60. let. Ústřední sociální pojišťovna, jež fungovala v době první republiky, poskytovala z invalidního a starobního pojištění tyto druhy důchodů:

a) Invalidní důchod: dle tehdy platných zákonů byla za invalidu považována osoba, která pro nemoc či jiné tělesné, duševní anebo neúmyslně způsobené si nemůže vydělat ani třetinu platu, který běžně vydělává „zdravý“ pracovník ve stejném oboru.

b) Starobní důchod: nárok má osoba starší šedesáti pěti let bez ohledu na to, zdali je invalidní či nikoli, pakliže nevykonává námezdní práci buď vůbec anebo nevydělá-li ani polovinu z toho co zdravý zaměstnanec ze stejného oboru.

K invalidnímu i starobnímu důchodu se poskytuje vychovávací příspěvek, a to ve výši jedné desetiny vyměřeného důchodu za každé důchodcovo dítě do 17 let, o které pečuje.

¹⁶ *Průměrné mzdy 1918-1938* cit[2013-03-26.] dostupné na:
<http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba006/prumerne-ceny-1918-1938>

c) *Vdovský důchod*: je určen pro ovdovělé ženy po pojištěných manželech, ovšem v těch případech, kdy žena žije sama, stane se invalidní, dosáhne věku 60 let anebo stará-li se o pojištěnčovy potomky, kteří užívají sirotčí důchod. Co se týče pozůstalého manžela, má nárok na vdovský důchod tehdy, jestliže pojištěná z celé mzdy nebo převážně živila rodinu a byla v době úmrtí pojištěna. Vdovský důchod činil polovinu důchodu, jenž pojištěný za života pobíral.

d) *Sirotčí důchod*: připadá dětem mladším sedmnácti let. Nevztahuje se pouze na děti manželské či nemanželské, za určitých podmínek na něj mají nárok i osvojení, vnoučata, která přišla o rodiče, a děti nevlastní.

e) *Výbavné*: nárok na výbavné má pojištěnka, uzavře-li sňatek (po dokonání doby čekací). Určená výše výbavné činí od 400,- do 600,- Kč

3. *oddíl – Zákon o pensijním pojištění*: tento zákon nabyt platnosti v Československé republice roku 1918 a zabezpečoval osoby „výhradně pracující duševně“, tj. úředníky, učitele, vychovatele aj. Spolu s tím sociální pracovnice uvádí, že tento zákon umožňuje pojištění dělnické, důchod invalidní, starobní, vdovský, sirotčí (...), jak uvádí: „neboť jde v první řadě o to, aby těch, kterým se musí důchod vypláceti, bylo co nejméně“.

4. *oddíl – Úrazové pojištění*: určené, jak už název vypovídá, jako podpora osobě, přihodí-li se jí nějaký úraz včetně úrazu vedoucího k úmrtí. Toto pojištění se vztahovalo na velmi nebezpečné profese, jak píše autorka: zaměstnání v živnostech, kde se „užívá silostrojů, hnaných parou nebo elektřinou,“ ale také již v té době v letectví. Toto pojištění vyřizovaly Úrazové pojišťovny, pojištění byli řazeni do 12 nebezpečných tříd.¹⁷

2.1.2 Berta Mildová - Bílková, Slovo sociální pracovnice k dospívající mládeži

Jedná se o krátký text; brožuru vydanou roku 1947, který má za cíl oslovit dospívající mládež. Jde o předání zkušeností Berty Mildové - Bílkové, jakožto sociální pracovnice, již dle jejích slov prošlo rukama na mnoho lidských osudů. Ve svém textu Mildová-Bílková píše o uvědomění si problémů a nástrah, které provází dospívání mladého člověka nehledě na pohlaví. Lidskou bytost přirovnává autorka ke stroji, u něhož "se musí napřed seznámit s jeho složením za účelem dokonalého pochopení jeho chodu

¹⁷ BÍLKOVÁ, B M. *Malá rukověť sociální práce*, Praha: Edice Blahoslav. 1937, vydalo Ústředí sociální práce církve československé, Praha., s. 60-67.

i potřebné obsluhy, aby se předčasně neopotřeboval." Jemnost, citlivost a mechanismy fungující v lidském těle je zapotřebí - jak autorka nabádá - velmi dobře pochopit, aby ho mohl jedinec svědomitě a rozumně ovládat. Rozumem je třeba usměrňovat lidské pudy a vášně, které se mohou promítnout do jednání člověka přinášející chvíle uspokojení a rozkoše, ale mající špatné důsledky.

Mildová-Bílková tvrdí, že příroda uchránila zdravé děti pohlavních pudů, aby se mohli se přirozeně a zdravě vyvíjet. Dále ve své práci blíže popisuje průběh dospívání u hochů a dívek, a to z fyziologického hlediska, tj. nástupem menstruace u dívek a tělesných změn u obojího pohlaví.

Přitažlivost mezi chlapcem a dívkou autorka označuje jako *přirozený pud sebezáchovy*, který je však nutné svědomitou výchovou regulovat, dokud nebude jisté, zda je vztah dvou jedinců znakem upřímné lásky, jenž bude směřovat k vytvoření rodiny. Mildová-Bílková nabádá před uzavřením manželství nejprve ke splnutí duchovnímu a až poté ke splnutí tělesnému. Duchovní výchova mladého člověka vede k vědomí hlubší odpovědnosti za sebe sama a sblížení dvou lidí po duševní stránce je předpokladem pro úspěšné manželství, nikoli sblížení po stránce tělesné. Autorka zde apeluje na fakt, že by se dítě mělo narodit ve spořádaném manželství, aby mohlo využívat výhod právně zabezpečené rodiny. Upozorňuje mladé dívky (sestry) na obezřetnost při seznamování a vstupování do pohlavního vztahu, kdy se žena při styku „nejvíce obětuje při neodpovědném poměru“ a následná právní pomoc je hůře proveditelná. Tento text byl vytvořen na počátku 50. let 20. století a tehdy byla situace pochopitelně jiná, žena jako matka samoživitelka měla složitější život oproti současnosti.

Dále Mildová-Bílková upozorňuje na nebezpečí pohlavních chorob, jež je možné dle jejích slov přivodit si při častém střídání sexuálních partnerů. Vybízí tak k určité osobní ukázněnosti a nabádá mladé lidi, aby nevstupovali do přílišných intimít, a to až k pohlavnímu styku, kdy se mladí lidé v té době chránili prezervativy před nechtěným otěhotněním. Mildová-Bílková takovouto ochranu odmítá a tvrdí, že není „chudších lidí nad ty, jimž bylo odepřeno rodičovství.“

Mildová-Bílková následně hovoří o situacích, kdy jeden z partnerů vyžaduje na druhém pohlavní styk a druhý partner se podvoluje proto, aby prvního neztratil či od sebe neodradil. Autorka tím poukazuje na zkalení emocionálního vztahu. Ukazuje především na ženy, u nich předpokládá hlubší a pevnější citové pouto. Tvrdí, že dívky, které se předčasně oddají sexu, bývají zklamány a následně mohou litovat, že raději

nedaly přednost rozchodu, jenž se následně dle slov autorky stejně dostaví, jelikož před stykem chybělo hlubší porozumění po duševní stránce. Jako závažný problém nemanželského soužití vidí Mildová-Bílková riziko oplodnění, kdy se buď narodí nemanželské dítě, či může dojít k násilnému odstraňování plodu z těla matky, a tím vzniká riziko problému neplodnosti v budoucím životě.

Mildová-Bílková v textu také varuje před nebezpečím prodejné lásky – prostituce, již někteří neuvědomělí muži využívají pro uspokojení sexuálního chtíče. Především varuje před nebezpečím pohlavní choroby a apeluje, aby všichni mladí, kteří by se snad nakazili pohlavní nemocí, léčili v tehdejších poradnách pro mladé lidi, zřízených při městských či okresních sociálně zdravotních ústavech, a tím uchránili společnost před dalším šířením nemoci. Za nejtěžší možný trest rodičů, kteří se nezachovali mravně a dopustili se provinění vůči řádnému způsobu sexuálního – partnerského života, je dle autorky „nenormální, slabomyslné dítě, živořící a věčně připomínající svou ubohou existencí“ poklesku jednoho z rodičů anebo obou. Také poukazuje na důsledky syfilismu, který svými projevy narušuje nervovou činnost, což je dle slov Mildové-Bílkové trapné a ponižující, neboť prozrazuje příčinu onemocnění.

Je třeba si uvědomit, že autorka byla silně věřící a to se odráželo i na jejím vnímání a postojům vůči „nezávaznému“ sexu.

Dále nabádá mladé lidi, aby ve vztahu měli možnost poznávat své charakterové vlastnosti, jež je budou provázet i v budoucím životě. Mohou a jistě se objeví i chyby v chování drahé osoby, není však nutné je hnedle odsoudit, neboť je mohla zapříčinit nevyhovující či nedostačující výchova. Dle Mildové-Bílkové je třeba se vžít do dané chyby partnera, aby ji jedinec napomohl odstranit z jednání. Co se týče majetku, označuje jej jako nerozhodující. Za pravou podstatu manželství považuje „duševní schopnost, zdraví, píli a pěkné osobní vlastnosti.“ Majetek nemá smyslu bez pracovitosti a hezký vzhled musí být podložen vnitřním půvabem. Mildová-Bílková proto vybízí mladé lidi, aby neprodávali své mládí za „bezstarostný“ život v manželství bez harmonie. Má tím na mysli svatbu se starším a zámožnějším partnerem pro snadné zbohatnutí anebo proto, aby si zachránili zmařený život. Obětivost takového vztahu by byla neúměrná následku, především z duchovního hlediska.

K vlastenectví, v textu také krátce zmíněné, se autorka vyjadřuje především tak, že pravé vlastenectví se musí projevovat úsilím o zdravotně a mravně silné manželství, jež se stává součástí státu a z nějž má vyrůstat ušlechtilé potomstvo, hodné duchovního dědictví předků. Manželství má být mladému člověku v budoucím životě oporou.

To však neznamená, že by měl jedinec druhého ovládnout: „člověk bývá šťastnější v soužití spíše tím, čím s láskou ustoupí druhému, což budí jeho úctu“. Nesmí toho být však využito.

V závěru spisu radí mladým lidem, jestliže by měli jakékoli pochybnosti, mohou se poradit s bratrem duchovním, neboť Náboženská společnost CČS(H) je nápomocná skrze svou duchovní výchovu nejen mladým lidem v jejich životních problémech. Vytyčuje zde mlčenlivost v zachovávání tajemství o soukromých problémech ze strany duchovního, ale i tehdejších sociálních pracovníků. Také povzbuzuje mladé lidi, aby nezahlívali svým rodičům leckdy přísné chování, které pramení z jejich starostlivosti a větší zkušenosti při zpozorování jakéhokoli nebezpečí týkající se potomka, které potomek ani nemusí zpozorovat. V době vzniku tohoto textu, jak sama Mildová-Bílková uvádí, byly zaváděny předšňatkové poradny a povinné lékařské prohlídky snoubenců, jimž měl být vystaven výkaz o zdravotním stavu.

Koncem textu si přeje, aby měli mladí lidé důvěru ke zmíněným radám, ale i radám všech, kteří usilují o zjednodušení životní cesty mladých lidí, a vyzývá, aby žili podle duchovních principů Církve československé (husitské), aby jejich život „vykvetl k svému Slunci květem bílým!“,¹⁸

2.2 Vladimír Lenc: Jdi i Ty a čiň stejně

Slovy: „Jdi i Ty a jednej také tak“¹⁹, neboli - „Jdi i Ty a čiň stejně“ název spisu poukazuje na příklad milosrdného samaritána, kdy vybízí k lásce bližnímu nehledě na jeho sociální status. Mildová-Bílková, v předmluvě poukazuje na fakt, že v sociálně potřebném máme vidět boží obraz, na jehož základu nesmíme jedince zavrhnout, nepodceňovat ho, máme znát i jeho prostředí, v němž žije. Je důležité, aby spolupracovali duchovní a sociální pracovníci, neboť jak Mildová-Bílková píše: „Sociálně slabí jsou rubem nedokonalého duchovního života lidské společnosti“. Za nápomoci duchovních, učitelů náboženství či lékařů anebo právníků se můžeme vyvarovat či napravit určité sociální situace či zdravotní problémy. Ale, jak uvádí autorka, jenom s Boží pomocí docílíme výsledků v sociální práci a ty jsou zásluhou jen

¹⁸ MILDOVÁ – BÍLKOVÁ B., Slovo sociální pracovnice k dospívající mládeži, Ústředí sociální práce církve československé v Praze po dohodě s Ústřední duchovní péče o mládež, 1947, s. neuvedeny.

¹⁹ Bible. Český ekumenický překlad. 17. vydání (4. opravené vydání). Praha: Česká biblická společnost, 2008. Nový zákon s. 96.

díky skutečné snaze a čistému obětavému srdci.²⁰

Úvod

Úvod seznamuje s pohnutkou pro vznik tohoto dokumentu, který měl vzniknout již po ukončení války a sloužit jako pomůcka pro poválečné obnovení sociální práce ČČS. Kniha má snahu představit závazek vůči společnosti a poukázat na „zrůdnost“ sobectví neboli posuzování čehokoli pod zorným úhlem „já“. Upozorňuje na povinnost církve dbát na řešení sociálních a ekonomických poměrů ve společnosti, které jsou jedním z faktorů mající vliv na duchovní vývoj člověka. Otázky vyřešení vztahu mezi člověkem a společností, mezi lidmi o přerozdělování zisku z práce jsou dle autora základní problémy společnosti doby, v níž vznikl tento spis.

Těž se snaží představit, co brání lidem žít radostným životem, čili co je podnětem pro vznik sociálních případů. Má být rovněž nápomocí pro zdokonalení sociální práce. Na konci úvodu vyjadřuje autor víru v přínos tohoto spisu pro sociální práci, jenž může napomoci lidem vyvarovat se nešťastného života a je nápomocen v zabránění situacím, kdy lidé mohou být vyřazeni ze společnosti.²¹

Co je sociální práce

Autor píše, že pojem sociální práce nebývá často správně pochopen v jeho původním smyslu, spíše je chápán v odvozeném významu. Slovo sociální, jak tvrdí, vzniklo z původního latinského slova, označujícího spojence, druha, společnost aj. Uvádí, že sociální práce je určitým jednáním dotýkajícím se společnosti, lidí ve společnosti k jejich prospěchu. Při stanovení definice sociální práce (dále jen SP) rozlišuje mezi sociální prací „moderní“ a „praktickou“, záleží na tom, vůči jakému subjektu směřujeme více naší činnost. Moderní SP odvíjí svou činnost od základů sociologie. K tomuto směru SP využívá autor definici již zmíněného duchovního F. M. Hníka: „Sociální práce je soustavou plánovitých podnětů, které usilují o vytvoření společensky žádoucích zvyků u skupin lidí závislých na veřejné pomoci a jimiž se napomáhá celé pospolitosti ke zdravé a společensky normální životní úrovni. Pohnutky individuální i kolektivní dobročinnosti při tom podmiňuje životní názor obyvatelstva určitého území.“ (str. 10). Naproti tomu staví definici zaměřenou spíše na praktickou

²⁰ MILDOVÁ - BÍLKOVÁ, B., LENC, F. Jdi i Ty a čiň stejně, Odbor sociální práce Církve československé na Královských Vinohradech, Praha 1947, s. 5-6.

²¹Tamtéž, s. 7-9.

SP od manželů Krakešových: „Moderní sociální práce sleduje v podstatě tytéž cíle, o jejichž dosažení usilují všichni ti – duchovní, učitelé, lékaři a mnozí jiní ve všech oborech lidského snažení - kdož mají opravdový zájem o člověka a jeho růst. Rozdíl jest toliko v tom, že u těchto odborných sociálních pracovníků vyvěrá potřeba pomáhati i způsob pomoci podvědomě z jejich krásné a zdravé osobnosti, jejich ušlechtilého citu a rozumné rozšafnosti. Teorie moderní sociální práce pak se snaží vysvětliti rozumově, kdo jest člověkem, který potřebuje pomoci, proč je třeba pomáhati a jaká má pomoc býti.“ (str. 10). Na této definici Lenc poukazuje na vřelost srdce autorů této definice, kteří vidí svět jako objekt pomoci, a různé obory povolání jsou subjektem vykonávající právě SP. Nastiňuje fakt, že v SP jde především o člověka a jeho osobnost, o jeho duši a o člověka jako celek.²²

Motivace sociální práce

Základem pro SP je také vždy určitý světonázor. Autor píše, že teprve z něho vzniká konkrétní SP, která má ovšem takový ráz, jenž jí dává určitý světový názor. Upozorňuje na rozlišnost mezi jednotlivými sociálními směry. Jinak bude postaveno sociální úsilí založené na světovém názoru materialismu, jinak bude založené stejné úsilí na základě idealistickém. Odlišně bude také fungovat světská sociální činnost a jinak sociální úsilí v křesťanském duchu. Jedná se tu o odlišnost mezi motivacemi, podněty a stejně tak o rozdíl v taktizování. Autor je ovšem přesvědčen, že i přes tuto různorodost práce lze v těchto směrech najít jednu společnou podstatu, a to opravdový a nesobecký zájem o člověka. Pokud je přítomen tento prvotní zájem, bez zaujatosti a postranních úmyslů, je možné docílit shody ve veškeré činnosti. Lenc ovšem zmiňuje faktor, který má křesťanské sociální úsilí navíc vyjma záchrany sociálně slabého člověka. Záchrana není tím konečným cílem. Je jím také uschopnit jedince pro vyšší, naplněný život, připravit jej k přijetí do království Božího. Království ovšem nesmí být zaměněno za sobecký zájem určité církve či za její mocenské ohledy. Autor zde uvádí dvě možná zdůvodnění: „světské“ a „náboženské“. Světské motivaci chybí odůvodnění, proč jednat ve prospěch trpících. Světská motivace se snaží pomáhat člověku ve prospěch ideje lidství, v zájmu pokroku, harmonického růstu společnosti apod. Takto je motivována jedině pravá nesobecká SP. Je tak postavena ovšem i SP náboženská, avšak ta jde dále. Náboženská motivace sociálního působení vychází především z vnitřní ceny lidské

²² Tamtéž, s. 9-11.

osobnosti. Bez této víry však není úsilí o spravedlnost plně srozumitelné. Křesťanství je především náboženství lásky. Vzor této lásky nalzáme především u Ježíše Krista, v evangeliích, v Ježíšovo poselstvích, v důrazu na skutky milosrdenství, kdy je také zdůrazňována služebnost majetku, neboť ten, kdo je obdařen (pozemským) majetkem, má větší povinnost služby.²³

Zásadní stanovisko Československé církve

Cílem církve, jak již bylo avizováno v předešlé kapitole, je vyjma pomoci potřebnému, také jeho příprava pro království Boží. Pro CČS(H) je SP obzvlášť důležitá. Jedná se o církev „svobodnou“, jež chce naplňovat život duchem Ježíšovým. Je to církev, která do svého učení přímo vložila slova o sociálních povinnostech. Dr. Farský (zakladatel církve a první patriarcha) ve svých postilách často vystihoval nezbytnost vzorné církevní sociální práce. Již během války církve připravovala určité prohlášení jasného stanoviska k sociální problematice, které Vladimír Lenc na vyzvání výboru následně připravil. V memorandu bylo stanovisko k sociální práci církve československy vyjádřeno takto:

1) Ideový základ: pohnutka k sociální práci se nachází jak v Ježíšově evangeliu, tak dochovaných záznamech o skutečnostech prvokřesťanského života. Za základní směrnice ducha Ježíšova memorandu jsou představeny tyto:

a) „Hodnota člověka a jeho duše.“ – Člověk má právo na svobodný a naplněný život a nikdo nemá právo na jakékoli vykořisťování druhého, a to ať hmotné či duševní vykořisťování.

b) „Idea království Božího a jeho spravedlnosti“, o níž Kristus často hovoří. – V Božím království nesmí být utlačovaných a ponížených.

c) „Idea lidského společenství na základě víry v Boží synovství a dceřinství každého.“ – Každý člověk má stejnou hodnotu bez ohledu na jeho postavení, čili hovoříme o sociální rovnováze společnosti.

d) Víra ve stvoření země a její darování člověku.“ – Skutečnost, že na její plody mají všichni lidé stejné právo. Nesmí jich být zneužito ve prospěch jednotlivce a k útisku druhých.

e) „Přesvědčení, že v Ježíšově duchu má víra své pravé ovoce ve skutcích a v životě“.

²³ Tamtéž, s. 11-17.

Praktické důsledky

Z těchto představených principů Ježíšova evangelia autor vyvozuje důsledky v uspořádání sociálního života, kdy základní službou společnosti je rodina, práce, odpočinek a rekreace. Majetek je pouze prostředkem, nikoli cílem, idea zisku musí být nahrazena ideou obecného prospěchu. Soukromé vlastnictví je správné a mravné, pokud je získáno vlastní prací, nikoli vykořisťováním druhých. Stát má také být prostředkem pro dosažení co nejvyššího hmotného a duchovního prospěchu všech občanů. Tyto body prezentují zásady sociálně-politického systému, za nějž se CČS(H) ze svobodně křesťanského hlediska staví.

Sociální práce

Autor si uvědomuje, že i přes sebelepší sociálně-politický systém se vždy vyskytnou jednotlivé sociální případy, jež potřebují individuální pomoc. Autor uvádí zásady pro praktickou SP, a to: odmítnutí církevnicky sobecké pojetí SP, čímž má na mysli jakési „lovení duší“. Dále při vykonávání SP využívat moderních a odborných metod. Spolu s tím také skutečná pomoc k dosažení způsobilosti žít vlastním a slušným životem.²⁴

Rozdělení sociální činnosti

V textu se sociální činnost dělí na:

- a) *Sociální zákonodárství* – je kladen důraz na sociální politiku, aby zlepšila společenskou situaci skrze patřičné sociální zákony, nařízení, a tím vytvořila ideální společenský řád.
- b) *Obecná sociální práce* – v ní jde především, jak je v textu uvedeno, o výchovu k vědomí solidarity a lidského společenství. Neuvědomělost si důležitosti sociální pospolitosti se odráží ve všech životních formách, a to ať již v osobním životě, tak i v rodinném, národním či náboženském.
- c) *Případová sociální práce* – Jedná se, jak píše Lenc, o práci nejobvyklejší, zároveň však nejnebezpečnější, neboť může svádět ke svéhlavému udělování podpor a výpomocí.²⁵

Co je sociální případ a jak vzniká

Autor sociální případ v dokumentu definuje tak, že „sociálním případem se stává takový

²⁴ Tamtéž, s. 17-23.

²⁵ Tamtéž, s. 24-31.

člověk, kterému se postavily do cesty životní překážky v jeho prostředí nebo v jeho fyzických nedostacích ve chvíli, kdy nedovede nebo nemá již síly sám tyto překážky překonatí“.

Pro vznik sociálního případu existuje dvojí možnost. A to:

- a) Vnější podnět – jsou to takové překážky, které - byť může být jedinec jak po psychické, tak fyzické stránce zdravý - nedokáže bez cizí pomoci sám zvládnout.
- b) Vnitřní podnět – nastává ve chvíli, kdy je člověku narušena jeho duševní stránka a jeho *mravní odolnost odpadá* díky působení různých vlivů. I zde opět musí tento případ využít cizí pomoci, jelikož není schopný pozměnit svůj život.

Úkolem SP je navrátit takového člověka do společnosti a udělat z něho opět plně žijící bytost. Toho docílíme prakticky odstraněním vnějších jevů, mající za následek zlomení člověka a jeho „přeměnu“ v sociální případ, anebo změnou jeho vnitřní struktury tak, aby byl schopen se obránit proti oněm vnějším vlivům, anebo skloubením obojího.²⁶

Řešení sociálního případu

Lenc zde představuje rámcové schéma, jenž je důležité pro fungování sociální práce:

1. seznámení se s případem,
2. stanovení diagnózy,
3. stanovení si, co je třeba vykonat, a rozhodnout se pro postup práce; stanovit si jasný plán práce.

Za nejdůležitější lze samozřejmě považovat první část – seznámení s případem. Pokud nebude případ řádně vyšetřen, bude následkem toho nesprávná diagnóza a plán práce. Za základní a zároveň obtížný prvek pro seznámení s případem považuje Lenc *přímý rozhovor*.

Pracovník by měl vědět, jak se chovat při řešení případu, a především skrze jasnou mysl mít opravdový zájem o případ, nevtírat se, získat si důvěru případu a mít objektivní úsudek (nejednat na základě osobního soudu sociálního pracovníka).²⁷

Konkrétní sociální práce

SP v této kapitole můžeme dělit dle toho, z jakého pohledu k ní přistupujeme.

²⁶ Tamtéž, s. 31-32.

²⁷ Tamtéž, s. 34-37.

Zpravidla, jak autor uvádí, se dělí podle věku (péče o mládež a péče o dospělé) a podle obsahu péče – v sociálně hospodářské sféře, ve zdravotnické rekreační péči a péče duchovně rekreační. Úkolem církve je postarat se o všechny tyto sektory SP, přestože nemusí být všechny stejně významné z hlediska nábožensko-církevního.

Za nejdůležitější je z pohledu CČS(H) považován úsek péče o děti a dorost, a to především v městském prostředí.

Povinností sociálního pracovníka je předvídat potřeby společnosti a určit si, co chce dokázat. SP nelze vykonávat pouze citem a díky penězům, ale také rozumem a duševní silou, jenž přesahuje konkrétní sociální případ.²⁸

Naše činnost

Lenc v této kapitole seznamuje čtenáře s tím, kdo v sociální práci Církve československé (husitské) vykonává sociální práci, jde o Odbory sociální práce. Ty se sdružovaly v diecézní svazy SP a v rámci celé církve v Ústředí SP. Zmiňuje taktéž počet fungujících sociálních odborů SP, jichž bylo na 220 s cca 30.000 členy.²⁹

Co bylo dosud vykonáno a jak naše práce vypadá?

Autor zde shrnuje dosavadní činnost SP CČS, kdy byly pro děti pořádány *prázdninové osady* a byl rovněž postaven dětský domov Dr. Karla Farského v Jílovém. V práci s mládeží byly poskytovány příležitostné podpory, ale také konány letní a zimní tábory. V rámci práce s dospělými osobami se nejvíce uskutečňovala právě práce případová, zdravotnické ošetření v rodinách a návštěvní služba v nemocnicích.

Lenc zde zmiňuje i Jednotu mládeže a její přínos. Považuje za přínosné setkávání skupiny mladých lidí, kdy toto setkávání je důležitým preventivním krokem k sociální záchraně mladého člověka.³⁰

Úkoly a povinnosti

Úkoly sociální práce by měly být na prvním místě preventivní, ale měly by zahrnovat také hledání nových nástrojů zabraňujících vzniku sociálních případů a rovněž tyto prostředky stále vylepšovat. Tímto prostředkem je v první řadě nepochybně rodina.

²⁸ Tamtéž, s. 39-42.

²⁹ Tamtéž, s. 42-43.

³⁰ Tamtéž, s. 43-44.

Druhým úkolem je sociální výchova a třetím je řádná péče o děti a mládež.³¹

Prázdninová péče

Odbory sociální práce ČČS pořádaly v okruhu péče o děti a mládež vyjma letních a zimních táborů také tzv. „prázdninové osady“, jimž chtěla církev i nadále věnovat pozornost, nebýt nástupu komunistické strany k moci v roce 1948, která posléze přejala veškerou sociální činnost nehledě na přínos církví v sociální oblasti. Lenc z vlastní zkušenosti uvádí, jak může mít taková osada dobrý účinek na děti a mládež. Jednalo se zde o skloubení zdravotní a duševní péče v jednotě. Prázdninová osada je ukázkou mimoškolního kontaktu kantora s dítětem či mladistvým. Autor zde píše o získaných poznatcích, jichž se mu dostalo právě na těchto pobytech. Takové neškolní prostředí může mít výchovný vliv na dítě či mladého člověka, aniž by si toho daný jedinec byl vědom. Záleží pochopitelně na tom, kdo se tohoto „pobytu“ účastní, tím je na mysli jaký učitel neboli vychovatel, ale mimo to také prázdninoví pracovníci a dokonce i rodiče. Rozumné je také roztřídění chovanců dle poměrů, tj. sociálních, zdravotních a rodinných a pochopitelně i dle věku. Největších úspěchů dosáhne vychovatel tehdy, pakliže se mu zdaří přiblížit duši dítěte či mladého člověka. Další uspořádání osady, jak Lenc radí, je typické i pro dnešní letní tábory, proto nejsou podstatné pro tuto práci.³²

Odbor sociální práce a Jednota mládeže

Jako povinnost pro tehdejší sociální práci Církve československé vidí Lenc ve funkčním souladu činnosti Odborů SP v náboženských obcích a Jednot mládeže v té době fungující. Pracovníci odborů si měli uvědomit, jak je důležitý růst Jednoty mládeže, protože čím více bylo získáno mladých lidí do Jednoty mládeže, tím větší bude možnost zabránění či omezení vzniku sociálních případů z mravního hlediska.

Jednota měla také za úkol dodávat potřebný materiál pro pomoc, kdy Odbor SP měl obstarávat tuto péči. Jednota také měla zavést lékařské prohlídky pro mladé v náboženské obci, minimálně však pro členy této jednoty. Jednota si měla vést i kartotéku dorostu v jednotlivých odborech, v níž měl být zachycen duchovně mravní stav člena, jeho sociálně hospodářský stav a rovněž zdravotní stav. V církvi, jak autor nastiňuje, se hovořilo i o dorostové péči mladých lidí. Mladý člověk prochází spiritualizačním a socializačním vývojem – např. hledání postavení ve společnosti, čímž

³¹ Tamtéž, s. 47-50.

³² Tamtéž, s. 54-57

se může stát zranitelným nebo se uzavřít do sebe. A především jmenovaný *hospodářský rozpad rodiny* a případný vznik sociálního případu má na dospívajícího člověka největší vliv.³³

Závěr

V závěru dokumentu Lenc sděluje, že by měla především zmizet domněnka, že sociální práce je čímsi na okraji církevních zájmů a závazků vůči společnosti.

Celý sociální problém, jak Lenc píše, je ve dvou polohách, jimiž jsou: společenský řád (tj. instituce a organizace společnosti a vybudování jejich správného vztahu) a v lidech samotných.³⁴

³³ Tamtéž, s. 60-68.

³⁴ Tamtéž, s. 68-69.

3. Komparace textů v kontextu paradigmat SP současnosti

Za základní pojmy v současné sociální práci považuji *cíl sociální práce* a *sociální fungování*, přičemž tyto pojmy také obsahují tzv. *paradigmata SP*. V této kapitole představím vnímání SP a vztah k těmto pojmům z již představených textů, které jsou hlavní částí této práce.

3.1 Definice pojmů

Oldřich Matoušek ve své publikaci *Základy sociální práce* uvádí několik definic cílů sociální práce opírající se o koncept sociálního fungování. Např.:

„...1. pomáhat jednotlivcům a sociálním systémům zlepšovat jejich sociální fungování a 2. měnit sociální podmínky tak, aby chránily tyto jednotlivce a systémy před potížemi ve fungování“ (Sheafor, Horejsi a Horejsi, 2000).³⁵

„Cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímaná a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí“ (Navrátil, 2000).³⁶

„Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům, skupinám či komunitám, zlepšení nebo obnovení jejich schopnosti sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl“ (Národní asociace sociálních pracovníků (1973)).³⁷

Tyto definice považuji za dostatečně shrnující, co se týče pojmu cíl sociální práce.

Jak jsem již uvedl, s výše zmíněnými pojmy pracují tři paradigmata sociální práce, která byla vytvořena v průběhu 20. století a která byla Paynem (1997) označena za tzv. *malá paradigmata*, lišící se svým filosofickými východisky a důsledky v praxi. Každé z těchto paradigmat vnímá a přistupuje k sociální práci svým vlastním způsobem.³⁸ Tyto paradigmata zde ve stručnosti představím.

³⁵ MATOUŠEK, O. a kol.. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 184.

³⁶ Tamtéž., s. 184.

³⁷ Tamtéž., s. 184.

³⁸ NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001., s. 14.

3.1.1 Terapeutické paradigma

Prvním paradigmatem je tzv. „terapeutické paradigma“, označované Navrátilem také jako „terapeutická pomoc“. Důležitým faktorem tohoto paradigmatu je pohoda a zdraví jedince po psychické stránce. SP je v tomto paradigmatu chápána jako „forma psychoterapie, kdy má za cíl pomoci ať již jednotlivci či skupině zabezpečit psychosociální pohodu“. Prostředkem k dosažení a obnovení tohoto stavu je pomoc při rozvoji a uskutečnění osobnosti klienta. Důraz je pokládán na komunikaci a vztah.³⁹

3.1.2 Reformní paradigma

Druhým paradigmatem je tzv. „reformní paradigma“, jež Navrátil označuje jako úsilí o „reformu společenského prostředí“. Představa sociálního fungování je zde spjata s „vizí společenské rovnosti v různých dimenzích společenského života (se zřetelem na společenské třídy, gender, věkové skupiny atd.“). Sociální práce tohoto paradigmatu se zaměřuje na „zmocňování (empowerment) uživatelů sociálních služeb, aby se mohli spolupodílet na tvorbě a změnách institucí. V rámci tohoto přístupu se hovoří o elitách, které shromažďují společenskou moc a zdroje ve svůj osobní prospěch,“ kdy dle představitelů tohoto paradigmatu vzniká ve společnosti „nadřazenost jedněch nad druhými. Úkolem SP je potom snaha o vytvoření společnosti postavené na více rovnostářských principech“.⁴⁰

3.1.3 Poradenské paradigma

Třetím paradigmatem je tzv. „poradenské paradigma“, označené Navrátilem jako „sociálně právní pomoc“. Sociální fungování z pohledu tohoto paradigmatu je určené „schopností překonat problémy a možností přístupu k odpovídajícím informacím a službám“. Pomoc klientovi je zde dána především skrze „poskytování informací, kvalifikovaným poradenstvím, zpřístupňováním zdrojů a mediací a zprostředkování další pomoci a služeb. Spolu s tím je v tomto pojetí SP snaha o změnu společnosti a institucí, které by lépe odpovídaly potřebám občanů“. Také je kladen důraz na osobní a komunitní růst. V praxi se zastánci tohoto přístupu zaměřují spíše na malé, individuální změny (např. „úkolově orientovaný přístup“).⁴¹

³⁹ Tamtéž, s. 14-15.

⁴⁰ Tamtéž, s. 15.

⁴¹ Tamtéž, s. 16-17.

Mimo definování pojmů je třeba představit ve zkratce i SP s jednotlivcem, která jak vidno z uvedených spisů je jejich klíčovým smyslem. Oldřich Matoušek ve své publikaci *Metody a řízení sociální práce* uvádí, že zaměření na případ, na jedince, je v oblasti sociální práce často uplatňovaným přístupem. Základem případové práce je „porozumění jedinci a spolu s tím i zájem o rodinu, komunitu, společnost, kulturu a znalost těch sociálně-zdravotnických služeb, které nabízejí možnost zbavit se nedůstojných životních podmínek. Spolu s tím, zde autor uvádí, jaké vědy přispěly k vývoji případové práce (psychologie, sociologie, kulturní antropologie“ aj.) či že se opírá o teorii rolí, zabývat se tím však dopodrobna není smyslem naší práce.⁴²

Mimoto zde Matoušek uvádí znalosti, které by měl případový pracovník mít osvojené, jsou to „možnosti, nabídky a poslání nejrůznějších institucí poskytujících sociální služby, stejně jako způsoby, jak s nimi komunikovat a jak na ně odkazovat klienty“. Spolu s tím je třeba být „napojen na jiné odborníky, na pracoviště nabízející služby pro určitý typ klientů nebo problémů, ať jde o profesionální, nebo svépomocnou organizaci.“ Tyto znalosti jsou podstatným prvkem práce případového pracovníka, nebýt jich, dostal by se do slepé uličky. Zprostředkovávání potřebných služeb je jedním z podstatných úkolů případové práce. Vyjma toho, je také úkolem pracovníka zabývat se problémy, které se klienta dotýkají. Mohou to být potřeby, co se týče finančního příjmu, zaměstnání, bydlení, ale také zdravotní péče, zajištění sociální podpory, jelikož nepoučený klient se mnohdy nemusí orientovat v nekoordinovaném systému sociálních služeb.⁴³

3.2 Princip paradigmatu v představených textech

Prvním textem, vzniklým pár let před vypuknutím 2. světové války byla „Malá rukověť sociální práce“. Smyslem práce jako takovým není čtenáře seznámit s tím, co je to SP, ale text je spíše určitým vodítkem, jak postupovat při práci s jednotlivcem.

Hník v první kapitole spisu vyjma teologických podnětů pro „smysluplnou“ činnost SP, tvrdí, že SP není otázkou peněz, nýbrž otázkou milujícího srdce. A v první řadě je o výchově, o výchově ke zdraví a to i ke zdraví duševnímu (viz kap. 2.1.1). Tento text můžeme konfrontovat s Terapeutickým paradigmatem (viz. výše), kterému jde o „navázání psychické a sociální pohody“. Co se týče případové práce, jsou zde obsaženy některé základní prvky této práce, kdy Hník radí pracovníkům SONO, aby

⁴² MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 67.

⁴³ Tamtéž, s. 68.

si vytvořili přehled všech bratrů a sester konkrétní NO, kteří určitým způsobem strádají po sociální stránce. Spolu s tím jim mají být nápomocni s informací, na kterou instituci se obrátit o pomoc ve své životní situaci a také mohou strádajícího člena podpořit formou svépomocné akce.

Ve druhé kapitole, kde Berta Mildová-Bílková seznamuje pracovníky SONO s institucemi nacházející se v tehdejší Československu. Mimo jiné klade pracovníkům na srdce, aby s pečlivostí zkoumali své případy, aby bylo pomoheno těm nejpotřebnějším z důvodu omezených financí. Spolu s tím zde doporučuje vést opatrně rozhovor. Rozhovor je jedním ze základních prostředků v případové práci. Rozhovor, jak píše Matoušek, slouží k vytvoření vztahu, díky němuž je možno nastolit kladnou spolupráci klienta a pracovníka vedoucí k potřebné změně. K tomu aby pracovník dokázal rozeznat skutečné potřeby klienta, musí umět naslouchat.⁴⁴ Podobně v tomto směru smýšlí Mildová-Bílková, když doporučuje vést s opatrností rozhovor s klientem, aby ho neranil, ale též musí být schopný rozpoznat manipulaci se svou osobou a umět ji odstranit.

Určitou shodou s poradenským paradigmatem můžou být Mildovou-Bílkovou uvedené postupy při práci s konkrétním klientem s přihlédnutím k jeho problému, kdy má spolu s tím za úkol předat klientovi informace vedoucí k potřebné službě či o institucích tyto služby poskytující, ale také informace a metody vedoucí k určité změně u klienta, ať už např. zdravotní, duševní či zajištění vhodného prostředí pro život klienta, zaměstnání apod.

U pojištění představených Martou Makariusovou se jedná o informace, které slouží pro práci pracovníků SONO, zde vycházet z paradigmat nelze. Lze je ovšem vztáhnout na současnou sociální politiku, i když ta nesouvisí přímo s CČS, přestože uvedená pojištění mohou sloužit pro potřeby pracovníků SONO.

Druhým textem, vyšlým po válce bylo „Slovo sociální pracovnice k dospívající mládeži.“ Jedná se o brožuru určenou nikoli sociálním pracovníkům, ale přímo dospívajícím lidem. Nejedná se v pravém slova smyslu o odbornou publikaci, ale spíše o poskytnutí rad. Zde můžeme spatřit určité prvky poradenského paradigmatu, přestože většina textu je spíše charakteru upozorňující na nebezpečí „nepromyšleného“ sexu a vztahu (manželství), zároveň však udává rady, kam se případně mohou obrátit o pomoc mladí lidé nakažení přenosnou chorobou, ale také mladí snoubenci uvažující

⁴⁴ Tamtéž, s. 76.

nad manželstvím (viz. kap. 2.1.2.)

Třetím spisem, který jsem zde uvedl, byl spis „Jdi i Ty a čiň stejně“. Autor zde definuje Sociální práci v tehdejší době, kdy uvádí definice od F. M. Hníka a od manželů Krakešových. Sám autor však nastínil, že v SP jde především o člověka, o jeho osobnost, jeho duši a celkově o člověka jako celek (viz. kap. 2.2.). Sám Lenc také považuje za úkol SP činnost preventivní spolu s tím sociální výchovu a řádnou péči o děti a mládež, která byla důležitým aspektem tehdejší SP této církve. Co se týče paradigmat SP v textu, budeme hledat jisté prvky z nich vyplývající obtížněji. Paradigma, které by bylo možné v textu dohledat, je především paradigma *terapeutické*. Lenc v textu hovoří o dělení SP – podle věku a podle obsahu práce, do níž se vedle sociálně-hospodářské sféry a zdravotnický rekreační práce řadí i duchovně rekreační práce. Přestože Lenc byl duchovní, domnívám se, že pod takovou formou rekreace si nemusíme představovat pouze křesťanskou „praxi“, ale i psychickou pomoc, kdy může taková péče napomoci k vyrovnání psychického stavu. Avšak vyjma toho autor v textu dělí sociální činnost na: „sociální zákonodárství“, „obecnou sociální práci“ a „případovou sociální práci“. Z těchto uvedených bodů se domnívám, že má obecná sociální práce okrajově blízko k reformnímu paradigmatu. V obecné sociální práci, jak píše Lenc, jde především „o výchovu k vědomí solidarity a lidského společenství“. Pakliže si společnost neuvědomuje důležitost sociální pospolitosti, odráží se následky i v běžném životě, a to ať už v osobním, rodinném, národním či náboženském. Navrátil, jak jsem již uváděl výše, považuje za jeden z úkolů SP snahu o vytvoření určité „rovnostářské“ společnosti, kde by na společnosti „neparazitovali“ určité elity za sobeckým cílem. V tomto bodu můžeme nalézt určitou podobnost. Co se týče případové práce, Lenc ji v textu zmiňuje právě v dělení sociální činnosti a považuje ji za nejobvyklejší. Zároveň však za nebezpečnou, a to z toho důvodu, že může svádět ke svéhlavému udělování podpor a výpomocí. Matoušek nic takového nepíše. Podává však několik postupů při řešení sociálního případu, vybral jsem jeden, který považuji za nejbližší rámcovému schématu uvedenému Lencem.

Lencem představené rámcové schéma:

- „1. seznámení s případem,
2. stanovení diagnózy,
3. stanovení si, co je třeba vykonat, a rozhodnout se pro postup práce; stanovit si jasný plán práce“.

Matoušek ve své publikaci uvádí postup při plánování práce s klientem, který ovšem využívá „externích zdrojů“, tzn. zdrojů, přesahující možnosti sociálního pracovníka (Rose, Moore, 1995):

1. „identifikace vhodného klienta,
2. určení klientových potřeb,
3. naplánování služeb nebo léčby,
4. napojení klienta na adekvátní zdroje,
5. monitorování případu, poskytující zpětnou vazbu o tom, zda a jak jsou služby poskytovány a využívány“.⁴⁵

Přestože Lencovo schéma je zaměřeno na konkrétního pracovníka a využívající jeho možností, zatímco Matouškem uvedený postup je zaměřený spíše na využití vnějších zdrojů než pouze kompetencí konkrétního pracovníka, jsou zde určité společné rysy. Matouškův postup jde viditelně dále.

⁴⁵ Tamtéž, s. 70.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo představit mnou považované významné spisy týkající se sociální práce pracovníků SONO CČSH ve vztahu k paradigmatům SP, kdy jsem se snažil poukázat na společné či podobné prvky, které mohou být ve spisech obsaženy.

Okrajově jsem se též dotkl případové sociální práce. Texty, jenž jsem pro svou práci využil, byly určeny především pro užší okruh čtenářů, a to z řad pracovníků již jmenovaných Sociálních odborů, kdy první spis „Malá rukověť sociální práce“ byl sepsán krátce před vypuknutím války, přičemž další dva texty byly sepsány po válce a již jejich přístup byl odlišný oproti prvnímu textu. V tom je možné vidět i určitý posun v jejich sepsání.

Poté, co jsem popsal náplň těchto dokumentů, pokusil jsem se nalézt společné body či prvky shodné s paradigmaty sociální práce. Přestože si uvědomuji, že těchto shodných postojů či postupů bylo ve spisech minimálně, považuji to za určité splnění zadaného cíle, jelikož v každém textu bylo možno najít alespoň podobný prvek. Co se týče případové práce, podobný základ pro tuto činnost můžeme nalézt v prvním a posledním dokumentu.

Vyjma toho bylo mým přáním uvedeným v úvodu práce, aby má práce napomohla ke zvýšení povědomí o přínosu CČSH na poli sociální práce u veřejnosti a sociálních pracovníků. Jsem si však vědom toho, že toto přání má jistě omezený dopad z toho důvodu, že bakalářská práce nemůže mít takový vliv k oslovení jak veřejnosti, tak sociálních pracovníků.

Osobně jsem se díky sepsání této práce a studiu mapovaných spisů obeznámil s postoji k sociální činnosti ze strany konkrétních pracovníků tehdejší Církve československé. Díky tomu jsem si rozšířil poznatky vedle již získaných vědomostí o historii sociální práce v Československu, které jsem získal během mého studia.

Co se týče využitelnosti této práce pro případné další navázání na toto téma, věřím, že tato možnost zde je, ovšem za předpokladu, že bude využito jiných materiálů, např. týdeník „Český zápas“, nehledě na období, kdy určitý spis mohl vzniknout.

Použité zdroje

Literatura

Bible. Český ekumenický překlad. 17. vydání (4. opravené vydání). Praha: Česká biblická společnost, 2008. ISBN 978-80-85810-75-2

BÍLKOVÁ, M. B., LENC, F. Jdi i Ty a čiň stejně, Odbor sociální práce Církve československé na Královských Vinohradech, Praha 1947

BUTTA, T. a kol. 90 let CČSH 2010, LÍBALOVÁ, O.; ZIMMERMANNOVÁ, H. *Historie sociální práce v CČS(H)*. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH, 2010, ISBN: 978-80-7000-047-2

CINEK, F.: *K náboženské otázce v prvních letech naší samostatnosti 1918 – 1925*. Olomouc 1926

CÍRKEV ČESKOSLOVENSKÁ HUSITSKÁ. *90 let Církve československé husitské*, Praha 2010. ISBN 978-80-7000-047-2

ČERMÍNOVÁ, A. *Sociální práce CČSH do roku 1950*, absolventská práce, Praha: Husův institut teologických studií, 2008. ISBN nevedeno

HANUŠOVÁ, K.: *T. G. Masaryk a Církev československá*. Diplomová práce, České Budějovice, PF JČU 2012, ISBN nevedeno

JINDRA M, *Berta Mildová – Bílková, Český zápas*, ročník 90, číslo 39

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-502-8

MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-331-4

MILDOVÁ - BÍLKOVÁ B., M. *Malá rukověť sociální práce*, Praha: Edice Blahoslav. 1937, vydalo Ústředí sociální práce církve československé, Praha

MILDOVÁ – BÍLKOVÁ B., Slovo sociální pracovnice k dospívající mládeži, Ústředí sociální práce církve československé v Praze po dohodě s Ústřední duchovní péče o mládež, 1947, s. nevedeny. ISBN nevedeno

NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN: 80-903070-0-0

RADA STARŠÍCH NÁBOŽENSKÉ OBCE CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE 12. *T. G. Masaryk a my*, Praha 1946. ISBN nevedeno

SALAJKA, M. *Portrét církve československé husitské*. Praha: Edice Blahoslav, 2007. ISBN: 80-7000-876-8

Internetové zdroje

Průměrné mzdy 1918-1938 [online], [cit 2013-03-26.] dostupné na:<http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba006/prumerne-ceny-1918-1938>

Stručná historie [online], [cit.2013/11/2] Dostupné na <http://ccsh.cz/view.php?id=18>

ABSTRAKT

ŠTINDL, O. Komparace textů pracovníků Církve československé v kontextu paradigmat a případové práce současné sociální práce. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a sociální práce. Vedoucí práce Ing., Dr. Alois Křišťan, Th.D.

Klíčová slova: sociální práce, Církev československá, paradigmat sociální práce, případová práce

Bakalářská práce je zaměřena na komparaci textů z první poloviny 20. století. Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první kapitole se ve stručnosti zmiňují o vzniku Církve československé a počátcích její sociální práce. Ve druhé kapitole jsou představeny vybrané spisy členů CČS ve vztahu k sociální práci. Třetí kapitola se zabývá komparací textů v kontextu paradigmat sociální práce současnosti. V závěru shrnují dosažení stanoveného cíle práce.

ABSTRACT

ŠTINDL, O. The comparison of the texts of the Czechoslovak Church workers in the context of contemporary social work paradigms and case work.

Key words: social work, Czechoslovak Church, social work paradigms, case work

The bachelor thesis is focused on the comparison of the texts from the first half of the 20th century. It is divided into three main chapters. In the first chapter I briefly touch on origin of Czechoslovak Church and its social work. The second chapter introduces selected records of members of Czechoslovak Church with the relation to social work. The third chapter deals with the comparison of the texts in the context of paradigms of contemporary social work. In the conclusion I summarize achievement of determined aim of the paper.